

איך גנגסטרים יהודים כמעט רצחו את היטלר

לפני כ-85 שנים התרחשה סדרת אירועים בינלאומיים עלומה שכמעט מנעה את השואה ואת רצח המיליונים, יהודים ואחרים. הסיפור המדהים כפי שסופר על ידי **פופ' חברט רוקאווי** בספרו "אבל הוא היה טוב לאמו: חיים ופשעים של גנגסטרים יהודים". המקור לסיפור יוצא הדופן הזה היה גנגסטר כבן 80 שחי באותה עת בישראל, יהודי בשם גולדברג שכינויו היה דאטץ', וזו הייתה פגישתם היחידה. דאטץ' ביקש מרוקאווי, כנראה האדם האחרון שדיבר אתו על הנושא, לא להשתמש בשם המשפחה שלו כל עוד הוא בחיים. תמצית הסיפור המרתק הזה מוגשת כאן בראיון מיוחד | ד"ר מאיה ג

חברת גנגסטרים יהודים-אמריקנים יוצאים מארצות הברית לגרמניה כדי להתנקש בהיטלר. כל אחד מהם מקבל תשלום של 2,500 דולרים לשמירת המבצע. הם מוציאים לדעת יידיש, כדי להבין גרמנית. הם יוצאים לטשיטו בשנת 1933, לפני תחילת הטלחטה. שישה טיליין יהודים רוצלים. זהו אינו סינופסיס לתכריט הנושך לטרט "טמורים חכרי כבוד" של קונטן טרנטו. זוהי פיסת מציאות כפי שגילה אותה פופ' רוקאווי. המקור שלו למידע המדהים הזה הוא אחד הגנגסטרים שאמורים היה להשתתף במבצע, אתו נפגש לפני כשלושים שנה בקפה פיקאסו בהרצליה פיתוח. "ב-1933 פנה אליי אדם מסוכר, יהודי שלא היה מעורב בשום פעילות פוליטית, וביקש את עזרתו", מספר הטקור, שכיניו כברנה של הגנגסטרים היה דאטץ'. "הוא רצה שאפנה לכמה טמריי טהעלם בעולם התחתון עם תוכנית להרוג את היטלר". אפשר לתאר עד כמה מופתע וסקפטי היה רוקאווי כששמע את הסיפור. את דאטץ', גנגסטר קשיש שפרש מעולם הפשע, ראיון רוקאווי לזכות ספרו "אבל הוא היה טוב לאמו: חיים ופשעים של גנגסטרים יהודים", שראה אור במספר שפות. דאטץ' חי באותה תקופה בישראל. זו הייתה פגישתם היחידה. רוקאווי טען שהגנגסטר היה באותה עת בן 80, והוא ביקש ממני לא להשתמש בשם המשפחה שלו כל עוד הוא בחיים. "אחרי כך נודע לי ששני הוא טלדברה, וככל הידוע לי, הייתי האדם האחרון שדיבר אתו על הנושא". פופ' רוקאווי (80) ורוקאווי, בן 80 ביטאר הקרוב, הוא היסטוריון, מוזהה שלטי בנושא גנגסטרים יהודים. הוא כתב על היסטוריות היהודים בטרוריסט, על מלחמת העולם הראשונה ועל מהגרים ומיליטרים יהודים בארצות הברית.

"הם היו מוכנים לנסוע לגרמניה ולעשות את העבודה"

רוקאווי נולד בטרוריסט, ארצות הברית. הוא סיים דוקטורט בהיסטוריה באוניברסיטת טישיק ב-1970. הנושא שעליו

כתב היה יהודי העיר דרז'וויט. אחרי כך לימד במשך שנה באוניברסיטת סקסס, ואז עלה לישראל ב-1971 והוא לעבוד באוניברסיטת תל אביב בחוג להיסטוריה של עם ישראל. רוקאווי לימד באוניברסיטה עד שנת 2008, עת יצא לגטאות. כיום הוא ממשיך ללמד בתוכנית הבינלאומית באוניברסיטה ולפרסם ספרים ומאמרים אקדמיים, כולל עוסקים באנשים הפשוטים, במהגרים ובגנגסטרים, על רקע אנטישמיות ויהדות (גילוי נאות: פופ' רוקאווי ואני עומדים לכתיבה ולחקור אקדמי). "דאטץ' סיפר שאותו אדם שפנה אליו דיבר עם כמה מהגנגסטרים האחרים על זה. הם שנאו את הנאצים וידעו מה קורה ליהודים, והם היו מוכנים לנסוע לגרמניה ולעשות את העבודה". מדוע זה לא קרה? "לפני שנחתם חוזה רשמי, ג'יי אדגר הובר, ראש ה-FBI, החליט לירות ולשאול שאלות. הגנגסטרים חשבו שזה יהיה נכון להפיל את העניין. זה היה רע לעסקים. בהסתמך על מטרת המדינה, זה היה ממש חבל. דאטץ' ניסח את זה כך: 'הלוואי שעשינו את זה והרגנו את הן זונה; אתה יכול לדמיין, היינו גיבורים. הם היו מוכנים לנו את כל המוליות'".

הנשיא רובלט וממשלת גרמניה מתבקשים להגיב, השגריר הגרמני פרידריך וילהלם פון פריטוויץ' מתפטר

רוקאווי הספסי נסע שנה טאחר יותר לארצות הברית והתיישב באינדיאן ה-FBI ברושינגטון. "שפתי ליד שולחן והמתנתי שיביאו לי תיק, כאשר תיק על השולחן הסמוך לכד את עיניי. זה היה תיק שכתבתו 'אחילף היטלר'. תחיתי מחוץ יש לאף-ב-איי תיק על היטלר. פתחתי את התיק ומצאתי תוכיכים, דוחות ומכתבים המתקדים ניסיון של יהודים אמריקנים להתנקש בחיי היטלר ב-1933. הבנתי שדאטץ' דיבר אמת. התיק, מספר 53615-65, מפרט עלילה שקברה את שלב

התכנון הראשוני, אך ייתכן שסוכלה על ידי משרד המשפטים האמריקני, בניסיון למנוע תקיפת בינלאומיות. לפי התיק הזה, אילו אחת אמריקני היה מתבקש במנוחי גרמני, גרמנים רשמיים באכיפת החוק היו עשויים לעזור להציל את היטלר. איך נודע לממשל האמריקני שהגנגסטרים מתכננים להרוג את היטלר? "סיפור הקטניה להרוג את הקצנלר הגרמני הגיע ליריעת הממשל האמריקני באמצעות מסכת. ב-23 במארכ 1933, על נבי נייד לכך גיל, פנה הכותב אל 'שגריר גרמניה, רושינגטון'. השגריר העביר את המכתב לטוכר הגרמני קודיל האל ב-28 במארכ, והוא העביר אותו ליתען המשפטי לממשלה, האמריקני הומר קאמינגס".

מה כתוב במכתב? "כותב המכתב ביקש מהנשיא רובלט שיגיב יחד עם ממשלת גרמניה נגד מועשי הזעם והרדיפות שמתבצעות בגרמניה נגד היהודים. אם לא תצא הצהרה כזאת הוא ייסע לגרמניה וירצה את היטלר. הוא התם בשם הנאל שטרך".

זה ודאי טים לבלגן אדיד. "דיפלומטים גרמנים דרשו חקירה מיידית ומלאה של האיום. יש לציין כי השגריר הגרמני, פרידריך וילהלם פון פריטוויץ', התפטר מהממשלה הגרמנית באפריל 1933, במחאה על מניויו של היטלר לקצנלר. פרינקלין רובלט היה במשרד רק כמה שבועות והיה דיכאון לאומי באמריקה. האירועים בגרמניה, בהם עלייתו של היטלר לשלטון, לא העסיקו כמעט את הממשלה ואת רוב הציבור האמריקני. היו להם נושאים דרושים יותר לדאוג להם".

ובכל זאת, היה אפשר להתעלם מאיום כזה? "לא, טח גם שיותר ויותר חברים מהקהילה היהודית באמריקה הגיבו למדיניות האנטישמית של היטלר בכך שהכתובו בחרוכות. טאות צבאו על הקונסוליות, על העסקים ועל החנויות הגרמניות שטכרו מוצרים גרמניים. אלפים השתתפו בהפגנות מואה ונתחלכות בניו יורק, בשיקגו, בקליבלנד, ברטרוט וכפרים אחרות. באווייה זו, לקחו מאד ברצינות את הכחות המלחמה האישית של שטרך נגד היטלר. היתען המשפטי לממשלה קאמינגס פנה אל ג'יי אדגר הובר, וביקש ממנו לאתר את הנאל שטרך ולעצור אותו".

נבחר לבצע את הרצח - יהודי אמריקני צעיר, כמעט כולם התרשמו מהתוכנית וחשבו שזה 'רעיון נהדר'

אנשי ה-FBI יצאו לחפש ברחבי ארצות הברית את הנאל שטרך העלום. לצורך העניין הם ביטו דמויות מפורסמות מהקולם התחתון של יהודי אמריקה, בהן טאיר לנסקי, באבסי סינל, דאטץ' ושולץ - כולם קשורים לעולם הרצה של ניו יורק והם בעלי מוניטין רב-שנים שהתבסס על כך שהשתמשו באלטרות כדי להגן על עצמם, על אינטרסים עסקיים או על הקהילות שלהם. "הובר הקצה את אחד מסוכניו הבכירים, רוויט ברנטלי, כדי לתאם את החקירה הלאומית". מספר רוקאווי, "אבל השמועות על דניאל שטרך עברו ממקום למקום. סוכנים בפילדלפיה חיפשו בספרי טלפון מקומיים, אך לא הופיע השם הנאל שטרך. הם אכן מצאו התייחסות לדניאל שטרך בספריית העיר, אך כשהגיעו אל הכתובת, אטו להם השרת שדניאל שטרך עזב את הדידה לפני יותר משנה ושהכתובת

"דאטץ' סיפר שהאדם שפנה אליו דיבר עם כמה מהגנגסטרים האחרים על המשמיה הזאת. הם שנאו את הנאצים וידעו מה קורה ליהודים, והם היו מוכנים לנסוע לגרמניה ולעשות את העבודה. אבל לפני שנחתם חוזה רשמי, ג'יי אדגר הובר, ראש ה-FBI, התחיל לחרח ולשאול שאלות. הגנגסטרים חשבו שזה יהיה נכון להפיל את העניין כי זה היה רע לעסקים. לדבריו, 'הלוואי שעשינו את זה והרגנו את הן זונה; אתה יכול לדמיין, היינו גיבורים, הם היו מוכנים לנו את כל המוליות'".

המוכחת שלו אינה ידועה. לאחר מכן פנו הסוכנים לאנשי קשר של כנופיה יהודית לצורך קבלת מידע. טקס 'בו-בי' הופי, ששלט בעולם הפלילים של פילדלפיה באותה עת, הציג לשתף פעולה. הוא דיבר עם הסוכן האחרון לחקירה במשך כמה שעות, אבל לא זכר את הפגישה עם שטרך או הכיר מישרו אחר שפגש את האיש. כולם שם טענו שמישלים לא שנתנו על שטרך או על תוכנית להרוג את היטלר. עם זאת, כמקט כולם התרשמו מהתוכנית וחשבו שזה 'רעיון נהדר'. פתאום חשבו שהאיום הזה לא היה רציני. אבל אז הגיע עוד מסכת. בודוש אפריל מחלקת המשפטים

פרופסור רוברט (בו) רוקאווי, ילום. דניאל שטאי

“ישבתי ליד שולחן בארכיון ה-FBI בוושנינגטון והמתנתי שיביאו לי תיק, כאשר תיק על השולחן הסמוך לכד את עיניי. זה היה תיק מספר 65-53615 שכותרתו ‘אדולף היטלר’. תהיתי מדוע יש לאף-בי-איי תיק על היטלר. פתחתי אותו ומצאתי בו תזכירים, דוחות ומכתבים המתעדים ניסיון של יהודים אמריקנים להתנקש בחיי היטלר ב-1933. התיק מפרט עלילה שעברה את שלב התכנון הראשוני, אך ייתכן שסוכלה על ידי משרד המשפטים האמריקני, בניסיון למנוע תקרית בינלאומית. לפי התיק הזה, אילו אזרח אמריקני היה מתנקש במנהיג גרמני, גורמים רשמיים באכיפת החוק היו עשויים לעזור להציל את היטלר”

המעשה”, כתב השולח במכתבו. סוכנים מלוס אנג'לס נשלחו מיד לפניקס לראיין את השולח, אנטי-יהודי וחסר תועם בהיטלר, שלא רצה לדבר על המכתב ששלח. “בי-2 בספטמבר קיבל הובר את הדוח הסופי” מספר חוקאי, “ונכתב שם שלא נמצא כל מידע מוגדר להתנקש בהיטלר, ולפיכך התיק נסגר. אם השטריות הגרמניות תקבל מידע נוסף, התיק ייפתח מחדש”.

כשחזר חוקאי לישראל התקשר לדאטץ' כדי להתייעץ עמו על הממצאים שקיין בהם במשרדי ה-FBI. דאטץ' טען שמעולם לא פגש את שטרן וייתכן שמדובר במשוגע שאכן חשב להרוג את היטלר. “דאטץ' אגד שבקין הוא, של 1933, כל המגסטרים רצו להרוג את היטלר, ואילו טישדו מהם הגיע לרטינה, הוא היה צריך לעמוד בתור כדי לירות בצוהר. היו יותר מטרסר ניסיונות להרוג אותו, והייתה עליו שטידה מהודקת. הוא היה חסין לנורדים. השטן היה שומר הראש שלו. בסופו של דבר, האיש שיטל היה להרוג את היטלר, הוא היטלר עצמו”.

קיבלה תוגים מגרמניות למכתב שהגיע לשטריות גרמניה ובו נכתב, “שמעתי שיחה בין כמה יהודים בניו-יורק. נודע לי כי יש מבצע פעיל להתנקש בחייו של הקנצלר אדולף היטלר, וכי יהודי אמריקני צעיר כבר נבחר כדי לבצע את הרצח הזה. היהודים בשיחה התלהבו מהתוכנית זו. אני נשדע ואת לכם כדי שאם אפשר, תסכלו את התוכנית”. על ההודעה היה חתום C פורטוגל.

האם מדובר במשוגע שחשב להרוג את היטלר?

חוקאי ניספר שהובר נבנס שוב לפעולה והורה לאנשי להנשיך לחפש את שטרן ואת אותם יהודים הוללים. אבל כל רמז הוביל לטובי סתום. בינתיים קיבל האנף הפלילי, ב-12 במאי, מכתב מהשטריות הגרמניות שבו נכתב על ידי אדם השווה בגלון סן קרלוס בפניקס, אריזונה, ולפיו “הוא שמע שני יהודים אוטרים שהיטלר יירצח בין נאי לספטמבר 1933 על ידי סוכן יהודי נטיו יודיק”. היצח יתבצע בהרעלה או בידיה. “יהודי אמריקני צעיר כבר נבחר לעשות את

ד"ר מאיה נה היא מרצה וחוקרת באוניברסיטת תל אביב ובמכללת הדסה בירושלים

חפסור הנרט
(נוג) חקאוי. כנס